

W ŚWIAT
Z KLASĄ

Język polski

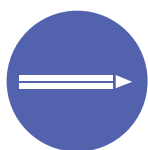
EDUKACJA GLOBALNA NA ZAJĘCIACH JĘZYKA POLSKIEGO
W SZKOLE PODSTAWOWEJ

15

SCENARIUSZ

Człowiek i jego prawa. Praca z tekstem *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza

JOANNA
KOSTRZEWA

KLASY VII–VIII

45 MINUT

Scenariusz zaprasza uczniów i uczennice do zapoznania się z zapisami Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i analizy kilku przykładów naruszania praw człowieka we współczesnym świecie. Pretekstem do podjęcia tego tematu staje się *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza. Młodzież dowiadyuje się, że uchwalenie Deklaracji było znaczącym krokiem na drodze do zagwarantowania praw i wolności jednostki, jednak nadal niezbędne są solidarne działania wszystkich państw, żeby przestrzegać tych praw i je chronić, oraz działania każdego i każdej z nas indywidualnie, aby reagować na ich naruszenie. Uczniowie i uczennice dokonują głębszej interpretacji lektury z uwzględnieniem jej kontekstu historycznego oraz utrwalają umiejętność pisania listu.

Pytanie kluczowe

W jaki sposób mogę
reagować na naruszenie
praw człowieka?

Cele zajęć:

- dowiesz się, co oznaczają wybrane zapisy powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz zapoznasz się z przykładami naruszania praw człowieka pojawiającymi się w *Quo vadis* i współcześnie
- wyjaśnisz, jak możesz przyczynić się do przestrzegania praw człowieka

Związek z podstawą programową:

I: 1.7–11, 2.1–2, III: 1.6, IV: 1–2

Zagadnienia:

pokój i konflikty na świecie, władza polityczna, demokracja i prawa człowieka

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 10 Mniej nierówności
- 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Metody:

burza pomysłów, praca z tekstem, dyskusja, narzędzie online AnswerGarden (opcjonalnie)

Formy pracy:

praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

czerwona kostka metodyczna, załączniki

Wprowadzenie

8 minut

Poproś młodzież, aby w parach zastanowiła się nad odpowiedzią na pytanie: jak wyglądałoby moje życie, gdybym nie miał lub nie miała praw. Chętni uczniowie i uczennice dzielą się swoimi przemyśleniami na forum klasy. Po zapisaniu tematu przedstaw cele lekcji oraz porozmawiaj z klasą na temat poziomu ich zrozumienia.

Praca właściwa

20 minut

Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że występujące na przestrzeni wieków przejawy łamania praw człowieka, w szczególności zbrodnie II wojny światowej, doprowadziły do uchwalenia przez społeczność międzynarodową Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Krótko przybliż klasie historię powstania i charakterystykę tego dokumentu. Dodaj, że czasy panowania rzymskiego cesarza Nerona to lata 54–68 n.e., kiedy Deklaracja jeszcze nie istniała, aby ktokolwiek mógł bronić praw ludzi, powołując się na jej zapisy. Połącz swoich podopiecznych w pięć grup, a następnie rozdaj karty pracy z załącznika nr 1. Poproś o wykonanie pierwszego zadania polegającego na sparafrazowaniu treści dwóch artykułów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka na grupę (załącznik nr 1).

I grupa – artykuły 3 i 4; II grupa – artykuły 5 i 9; III grupa – artykuły 10 i 11; IV grupa – artykuły 12 i 18; V grupa – artykuły 19 i 20.

W drugiej kolejności poproś uczniów i uczennice o znalezienie w tekście *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza przykładów łamania praw człowieka odpowiadających poszczególnym zapisom Deklaracji. Zachęć młodzież do zaprezentowania wykonanych zadań na forum klasy. Podczas prezentacji efektów pracy zespołów młodzież samodzielnie uzupełnia notatki na karcie pracy.

10 minut

Zwróć uwagę młodzieży, że choć omawiany podczas lekcji dokument istnieje od wielu lat, jego zapisy nie są przestrzegane z powodów o podłożu religijnym, politycznym, gospodarczym, społecznym, militarnym, kulturowym. Rozdaj uczniom i uczennicom pracującym w tym samych grupach teksty z historiami łamania praw człowieka, do jakich dochodziło w różnych krajach na świecie na przestrzeni ostatnich kilku lat, w tym w Polsce (załącznik nr 2). Zachęć uczniów i uczennice, aby w grupach zastanowili się, jakie prawa są naruszane w poszczególnych przypadkach i spróbowali je dopasować do artykułów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka na karcie pracy w załączniku nr 1.

5 minut

Przedstaw klasie działalność Amnesty International, międzynarodowej organizacji pozarządowej, której celem jest zapobieganie naruszeniom praw człowieka (<https://amnesty.org.pl/>). Zastanówcie się wspólnie nad pytaniem kluczowym i odpowiedzcie, w jaki sposób uczniowie i uczennice mogą reagować na sytuacje łamania praw człowieka na świecie. Wspomnij klasie, że do lepszej ochrony praw człowieka przyczynia się realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju (więcej pod adresem: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>).

Wszyscy możemy domagać się przestrzegania praworządności jako konsumenci i konsumentki, na przykład poprzez bojkotowanie produktów z krajów łamiących prawa człowieka czy wspieranie uczciwych praktyk handlowych, oraz jako obywatele i obywatelki, wpływając na polityków i opinię publiczną poprzez udział w wyborach czy pokojowych manifestacjach.

Możesz również opowiedzieć uczniom o pilnych akcjach Amnesty International (<https://amnesty.org.pl/uwaga-akcja/>), które pozwalają na reagowanie pośrednie poprzez wysyłanie petycji czy listów w obronie osób prześladowanych. Warto również regularnie wspierać rzetelne organizacje działające na rzecz ochrony praw człowieka, na przykład śledząc ich bieżącą działalność, przekazując środki finansowe lub poświęcając swój czas w ramach działań wolontariackich.

Podsumowanie

5 minut

Wspólnie z młodzieżą podsumuj lekcję, wykorzystując czerwoną kostkę metodyczną, na której znajdują się poniższe pytania

Czego jeszcze chcesz się dowiedzieć na ten temat?
Jak Twoim zdaniem najlepiej nauczyć kogoś tego tematu?
Co z tego tematu jest dla Ciebie ważne?
Jak zastosujesz ten temat w życiu?
Co z tego tematu powinniśmy zapamiętać?

Nauczyciel rzuca kostkę do dowolnie wybranej osoby z klasy, która odpowiada na pytanie zobaczone po jej złapaniu. Po udzieleniu odpowiedzi odrzuca kostkę kolejnej osobie. Jeśli nauczyciel nie posiada takiej pomocy metodycznej, może przygotować losowanie tych samych pytań, jakie znajdują się na kostce.

Możesz do podsumowania wykorzystać narzędzie online AnswerGarden, służące do zbierania informacji zwrotnej od grupy (<https://answergarden.ch/create/>). Za jego pomocą młodzież, wykorzystując własne telefony komórkowe, skanuje kod QR wyświetlony na tablicy i zostaje odesłana na przykład do strony z niedokończonymi zdaniem do uzupełnienia: Podczas dzisiejszej lekcji dowiedziałam lub dowiedziałem się, że..., Umiem..., Rozumiem..., Uczniowie i uczennice, dalej wykorzystując telefony komórkowe, udzielają odpowiedzi, które zbiorczo pokazują się na stronie wyświetlonej na tablicy.

Jak korzystać z narzędzia AnswerGarden?

- otwórz stronę <http://answergarden.ch/>,
- naciśnij **Create AnswerGarden**, a gdy pojawi się **Create a new AnswerGarden**, wpisz pod **Topic for your new AnswerGarden** pytanie, na które chcesz uzyskać odpowiedź, bądź też hasło na przykład mające sprowokować klasę do burzy pomysłów,
- wybierz długość odpowiedzi (**Answer Length**), czas, w jakim pytanie lub hasło może być dostępne dla uczniów (**Add Local Discoverability**) i naciśnij **Create**,
- po naciśnięciu **QR** kod QR zostaje wygenerowany wraz z linkiem (link dla tych, którzy mają problem z zeskanowaniem kodu),
- po zeskanowaniu kodu telefonem komórkowym lub wpisaniu linku znajdujemy się na stronie <http://answergarden.ch/>, gdzie ukazuje się pytanie lub hasło, na które można odpowiedzieć; odwiedzający stronę potwierdzają swoją odpowiedź poprzez **Submit**, aby była widoczna dla wszystkich.

Praca domowa

1. Poproś uczniów i uczennice o napisanie listu w ramach „Uwaga akcja!” Amnesty International, by pomóc osobie, której prawa człowieka są naruszane.
2. Zaproponuj młodzieży, aby przygotowała list do Nerona, postaci historycznej i bohatera Quo vadis Henryka Sienkiewicza. Poleć, aby w liście wyjaśniła mu, co to są prawa człowieka i czym jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka.

Źródła:

- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, <http://bit.ly/DeklaracjaPrawCzlowieka>.
- Amnesty International, Pięć historii o łamaniu praw człowieka, o których prawdopodobnie nie masz pojęcia, 2013, <http://bit.ly/5HistoriiAmnesty>.
- Amnesty International, Prawa człowieka w Polsce, <https://amnesty.org.pl/kampanie/prawa-czlowieka-w-polsce/>.
- Zestaw plansz do wydrukowania w formacie A4 zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl>.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Analiza przykładów naruszania praw człowieka w powieści Quo vadis i w czasach współczesnych

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Współczesne historie naruszania praw człowieka

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Analiza przykładów naruszenia praw człowieka w powieści *Quo vadis* i w czasach współczesnych

Wybrane artykuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka	Znaczenie artykułu	Przykłady naruszenia praw człowieka w <i>Quo vadis</i>	Przykłady naruszenia praw człowieka współcześnie
<p>Artykuł 3 Każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swojej osoby.</p>			
<p>Artykuł 4 Nikt nie może pozostawać w stanie niewolnictwa lub służebności; niewolnictwo i handel niewolnikami we wszystkich formach będą zakazane.</p>			
<p>Artykuł 5 Nikt nie może być poddany torturom lub okrutnemu, nieludzkiemu albo upokarzającemu traktowaniu lub karaniu.</p>			
<p>Artykuł 9 Nikt nie może być poddany arbitralnemu zatrzymaniu i aresztowaniu lub wygnaniu z kraju.</p>			
<p>Artykuł 10 Każdy człowiek przy rozstrzygnięciu o jego prawach i zobowiązaniach lub o skierowaniu przeciwko niemu oskarżenia o przestępstwo jest uprawniony na warunkach całkowitej równości do sprawiedliwego i publicznego wysłuchania przez niezależny i bezstronny sąd.</p>			
<p>Artykuł 11 Każdy człowiek oskarżony o popełnienie przestępstwa ma prawo, aby uznawano go za niewinnego dopóty, dopóki wina nie zostanie udowodniona mu zgodnie z prawem podczas publicznego procesu, w którym miał wszystkie gwarancje konieczne do swojej obrony.</p>			

Artykuł 12

Nikt nie może być poddany arbitralnemu ingerowaniu w jego życie prywatne, rodzinne, domowe lub korespondencję ani też atakom na jego honor i dobre imię. Każdy człowiek ma prawo do ochrony prawnej przeciwko takim ingerencjom i atakom.

Artykuł 18

Każdy człowiek ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii; prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub wiary oraz wolność głoszenia swej religii lub wiary, bądź indywidualnie, bądź wspólnie z innymi ludźmi, publicznie lub prywatnie poprzez nauczanie, praktykowanie, uprawianie kultu i praktyk religijnych.

Artykuł 19

Każdy człowiek ma prawo do wolności poglądów i swobodnego ich wyrażania; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnych poglądów, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i idei wszelkimi środkami, bez względu na granice.

Artykuł 20

Każdy człowiek ma prawo do wolności pokojowego zgromadzania się i zrzeszania.

Załącznik 2 – Materiał pomocniczy: Współczesne historie naruszania praw człowieka

GWINEA BISSAU

Po upływie 10 miesięcy od wojskowego zamachu stanu w kwietniu 2012 r. rozpoczęto represje mające na celu stłumienie krytyki nowych władz. Nadużycia praw człowieka oraz podstawowych wolności są wciąż powszechne w tym zachodnioafrykańskim kraju.

Demonstracje wciąż pozostają zabronione, dziennikarze są aresztowani lub padają ofiarami prześladowań i nękania. Na domiar złego bezprawne egzekucje zasądzone po zamachu stanu nie zostały do tej pory zbadane, a sprawcy przestępstw wciąż pozostają na wolności.

W październiku zeszłego roku niezależny dziennikarz António Ali Silva uciekł z kraju po tym, jak żołnierze wkroczyli do jego domu i prawdopodobnie grozili mu, że go zabiją. Silva wcześniej napisał na swoim blogu o dowódcy sił zbrojnych, za co został aresztowany i pobity.

MACEDONIA

Bycie Romem w Macedonii nie jest łatwe. Dla kobiet pochodzenia romskiego sytuacja jest jeszcze trudniejsza. Doświadczają one wyraźnej dyskryminacji, kiedy próbują znaleźć pracę, zapewnić sobie dostęp do edukacji lub do opieki medycznej.

Wiele uczennic nie zdaje, co, jak twierdzi Amnesty International, wynika m.in. ze stereotypu, że romscy rodzice nie zdają sobie sprawy ze znaczenia edukacji dziewczynek. Ma to negatywny wpływ na wymagania nauczycieli wobec romskich dzieci.

Władze zrobiły bardzo mało, aby zmienić tę sytuację. Międzynarodowe naciski doprowadziły jedynie do podjęcia, bez większego entuzjazmu, działań, które nie zostały efektywnie wprowadzone w życie.

ZJEDNOCZONE EMIRATY ARABSKIE (ZEA)

Pod lśniącoymi fasadami bogato wyposażonych drapaczy chmur i szerokimi uśmiechami państwowych urzędników ds. praw człowieka kryje się drugie dno – beznadziejna rzeczywistość dotycząca praw człowieka w Zjednoczonych Emiratach Arabskich.

W dzisiejszych ZEA tortury są stosowane niemalże bezkarnie, a opozycjoniści, w tym więźniowie sumienia, są notorycznie aresztowani i przetrzymywani przez wiele miesięcy bez aktu oskarżenia i procesu. W 2011 r. pięciu dysydentów zostało skazanych na karę więzienia.

Zagraniczni pracownicy, w tym kobiety zajmujące się domem, w dalszym ciągu są pozbawieni istotnych praw. Kobiety są dyskryminowane zarówno w prawie, jak i w praktyce, a kara śmierci wciąż jest orzekana.

W styczniu 2013 r. Rada Praw Człowieka ONZ dokładnie zbadała przestrzeganie praw człowieka w ZEA, które w 2008 r. zobowiązały się do znacznej poprawy w tej kwestii. Noc wcześniej 94 aktywistów trafiło przed sąd za krytykę rządu. Zbieg okoliczności tych dwóch wydarzeń jedynie potwierdza, że jak dotąd obietnice „zostały tylko na papierze”.

WIETNAM

Z dala od kontroli mediów Wietnam staje się jednym z największych więzień dla obrońców praw człowieka w południowo-wschodniej Azji.

Obrońcy praw człowieka często są skazywani na dziesięcioletnie kary więzienia poprzedzane przez procesy sądowe, które ze sprawiedliwością i transparentnością nie mają nic wspólnego. Sądy stosują wręcz orwellowskie oskarżenia, m.in. o „prowadzenie propagandy antyrządowej” lub „działania mające na celu obalenie rządu”.

Wszystko to pomimo wolności słowa zagwarantowanej w konstytucji Wietnamu.

Na przykład 24 września 2012 r. trzech wietnamskich bloggerów zostało skazanych na karę od 4 do 12 lat więzienia za szerzenie propagandy skierowanej przeciwko państwu. Nguyen Van Hai, Ta Phong Tan i Phan Thanh Hai, którzy w 2007 r. wspólnie założyli Niezależne Wietnamskie Stowarzyszenie Dziennikarzy, prowadzili kampanię na rzecz wolnej prasy i innych inicjatyw wspierających demokrację. Ich proces trwał zaledwie kilka godzin. W tym czasie część krewnych bloggerów i osoby ich wspierające zostały celowo aresztowane, aby w ten sposób uniemożliwić im udział w procesie sądowym.

Źródło: Amnesty International, Pięć historii o łamaniu praw człowieka, o których prawdopodobnie nie masz pojęcia, 2013, <http://bit.ly/5HistoryAmnesty>.

POLSKA

Przyjęte na przestrzeni ostatnich kilku lat nowelizacje prawa o zgromadzeniach, ustaw regulujących sądownictwo, jak również ustaw o policji i kodeksu postępowania karnego doprowadziły do rozszerzenia skali inwigilacji prowadzonej przez organy ochrony porządku publicznego w Polsce. Amnesty International udokumentowała następujące oznaki nasilającego się ograniczania możliwości korzystania z wolności zgromadzeń i wolności wypowiedzi w Polsce:

- tłumienie protestów przejawiające się użyciem siły wobec ich uczestników, brak pociągania do odpowiedzialności winnych łamania praw człowieka oraz ściganie karne uczestników pokojowych protestów,
- nierówne traktowanie zgromadzeń – zarówno w prawie, jak i w praktyce,
- inwigilacja uczestników zgromadzeń,
- ograniczanie niezależności sądów, które odgrywają istotną rolę w ochronie wolności zgromadzeń i wolności wypowiedzi.

Źródło: Amnesty International, *Prawa człowieka w Polsce*, <https://amnesty.org.pl/kampanie/prawa-czlowieka-w-polsce/>.

Kwestionariusz ewaluacji materiałów

Zachęcamy do skorzystania z krótkiego kwestionariusza, który pomoże Państwu dokonać ewaluacji zajęć przeprowadzonych na podstawie materiałów zawartych w niniejszej publikacji. Wypełniony kwestionariusz mogą Państwo przesłać do nas mailem (globalna@ceo.org.pl) lub pocztą; mogą go Państwo także wypełnić bezpośrednio na stronie internetowej: <http://bit.ly/EwaluacjaMaterialow>. Będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi i komentarze.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej,
ul. Noakowskiego 10/1, 00-666 Warszawa, z dopiskiem „W świat z klasą”

Informacje o osobie testującej oraz grupie:

Imię i nazwisko:

E-mail:

Adres szkoły/institucji:

Tytuł publikacji oraz scenariusza/ćwiczenia/projektu:

Liczebność grupy:

Rodzaj zajęć, na których przetestowano materiał: lekcja przedmiotowa/koło zainteresowań/inne (jakie?):

Przygotowanie do prowadzenia zajęć:

Ile czasu wymagało przygotowanie się do zajęć na podstawie wykorzystanego materiału?

Czy przygotowując się do prowadzenia zajęć sięgał Pan/Pani do innych materiałów niż zawarte w niniejszej publikacji? Jeśli tak – po jakie?

Prowadzenie:

W jakim stopniu udało się Panu/Pani zrealizować cele i poszczególne elementy wykorzystanego materiału? Jeśli jakiś cel lub element nie został zrealizowany, prosimy o wskazanie go i uzasadnienie.

Jakie elementy materiału szczególnie się sprawdziły, a jakie okazały się trudne do realizacji bądź niezrozumiałe? Dlaczego?

Reakcje uczniów i uczennic:

W jakim stopniu uczniowie/uczennice zaangażowali się w zajęcia przeprowadzone na podstawie zaproponowanego materiału?

Czy treści zawarte w materiale wymagały dodatkowego wyjaśnienia? Jeśli tak, to które?

Dodatkowe uwagi:
